

УДК 330.3(045)

Фінансові ресурси акціонерних товариств: теоретико-організаційні аспекти

Сусіденко О.В.

доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Донецького національного університету імені В. Стуса

Шиш А.О.

студентка
Вінницького національного аграрного університету

У статті розкривається фінансова діяльність акціонерною товариства, його фінансовий стан та платоспроможність, що залежать від його спроможності та формують його фінансові ресурси в достатньому обсязі за рахунок збільшення власного капіталу, випуску облігацій, отримання банківських позик, кредиторської заборгованості та інших запозичених підприємством ресурсів.

Ключові слова: фінансові ресурси, джерела фінансування, рух товарів та послуг, ресурси, акціонерні товариства.

Susidenko A.V., Shysh A.A. ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ АКЦИОНЕРНЫХ ОБЩЕСТВ: ТЕОРЕТИКО-ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ АСПЕКТЫ

В статье раскрывается финансовая деятельность акционерного общества, его финансовое состояние и платежеспособность, которые зависят от его потенциала и формируют его финансовые ресурсы в достаточном объеме за счет увеличения собственного капитала, выпуска облигаций, получения банковских займов и других ресурсов заемных предприятием.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, источники финансирования, движение товаров и услуг, ресурсы, акционерные общества.

Susidenko O.V., Shysh A.O. FINANCIAL RESOURCES OF JOINT STOCK COMPANIES: THEORETICAL AND INSTITUTIONAL ASPECTS

The article reveals the financial activities of the company, its financial condition and solvency, depend on its ability to form its financial resources in sufficient volume due to the increase of equity capital, bonds issue, Bank loans, payables and other borrowing of company resources.

Keywords: financial resources, financing sources, flow of goods and services, resources, joint-stock companies.

Постановка проблеми. побудови ринкової моделі економіки України об'єктивно зумовила появу підприємницьких структур різних форм власності і, відповідно, змінились форми і методи фінансового забезпечення їх діяльності. В економіці України серед підприємств недержавних форм власності найбільшу питому вагу мають акціонерні товариства. Їх частка в загальній кількості підприємств колективної форми власності становить більше 48% і на них припадає більше 60% випуску продукції недержавного сектора. У зв'язку з цим, виникає необхідність дослідження особливостей організації і функціонування акціонерних товариств, визначення оптимальної вартісної структури капіталу, обґрунтування фінансової стратегії їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Трактуювання слова «ресурси» походить з французького слова «ressources» (допо-

міжний засіб), тобто грошові кошти, запаси, джерела коштів, доходів. Англійська термінологія передбачає вживання трьох аналогів: financial resources, funding source та source of financing, funding [6; 9]. За дослівним перекладом перший термін означатиме «фінансові ресурси», а другий – «джерела фінансування». Дослідження робіт вітчизняних та закордонних вчених свідчить, що підходи до визначення сутності та економічної природи фінансових ресурсів можна згрупувати так:

– група 1 – розглядає фінансові ресурси як сукупність усіх грошових коштів у фондовій та нефондовій формі, що є у розпорядженні підприємства [2; 9];

– група 2 – визначає фінансові ресурси як фонди грошових коштів з певним цільовим призначенням [8;10], тобто за цим підходом фінансові ресурси існують тільки у фондовій формі та використовуються за цільовим призначенням;

– група 3 – виокремлюють лише певну частину [1] з фінансового або грошового потоку підприємства, яка може вважатись фінансовими ресурсами.

Наведення у визначенні терміна «фінансові ресурси» напрямків їхнього використання викликає також багато розбіжностей серед вчених. Так, наприклад, в деяких дослідженнях [6] взагалі не вказуються напрямки використання фінансових ресурсів. У визначенні фінансових ресурсів, яке наводить Д.А. Щербакова [3, С. 133] та Ж.Б. Яворська [9], вказується, що фінансові ресурси спрямовані на розвиток підприємницької діяльності, утримання невиробничої сфери, споживання та створення резервів. Більший рівень конкретизації напрямків використання, зокрема фінансування розширеного відтворення призводить до неврахування важливих аспектів використання фінансових ресурсів, а, відповідно, і до неточностей у тлумаченні відповідного поняття.

Істотні розбіжності також існують стосовно форми існування фінансових ресурсів: деякі вчені взагалі не приділяють уваги цьому аспекту, інші наполягають на тому, що фінансові ресурси існують лише в фондовій формі, треті зазначають, що фінансові ресурси можуть існувати як у фондовій, так і у нефондовій формах. Такі самі розбіжності стосуються і зазначення у тлумаченні сутності фінансових ресурсів джерел їхнього формування. Думки варіюються від «нерозподілений прибуток, спрямований на збільшення акціонерного капіталу», до «за рахунок власних, залучених та позикових коштів» та взагалі виключення цієї характеристики з розгляду. Не можна заперечити той факт, що фінансові ресурси як на макрорівні, так і на мікрорівні формуються в результаті розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту.

М.І. Кробот [5, с. 26] підкреслює, що фінансові відносини на всіх рівнях господарювання пов'язані з формуванням грошових доходів і накопичень різних економічних суб'єктів. Ці грошові доходи та накопичення набирають форми фінансових ресурсів. Дослідження дає змогу запропонувати визначення фінансових ресурсів.

Фінансові ресурси – це грошові кошти суб'єктів господарювання, що виникають у ході розподілу та перерозподілу ВВП, акумулюються у фондовій або нефондовій формах з власних, прирівняних до них та позикових джерел та якими вони мають право розпоряджатись на власний розсуд та власний ризик

з урахуванням цільового призначення коштів та для досягнення стратегічних, тактичних та оперативних цілей [10].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для обґрунтованого встановлення складу фінансових ресурсів підприємств, їхньої структури та порядку формування необхідно спиратись на положення про те, що фінансові ресурси у державі формуються у ході розподілу та перерозподілу ВВП. Відповідно формування, розподіл та використання фінансових ресурсів відбувається на всіх рівнях економіки. Кожен з рівнів відрізняється складом суб'єктів, що оперують на ньому, способом та методом взаємодії з нижчим та вищим рівнями, здатністю до генерації відповідних рівнів фінансових ресурсів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Необхідність дослідження є те що, переважна більшість підприємств які мають низьку ефективної господарської діяльності через високий рівень зносу основних фондів та обмеженість власних фінансових ресурсів для модернізації і технічного переозброєння виробництва. Фінансова стійкість і ефективність акціонерних товариств визначається фінансовими ресурсами, які є в їх розпорядженні. Тому актуальності набувають питання пошуку оптимізації формування фінансових ресурсів акціонерних товариств й визначення напрямів підвищення ефективності їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. В економічній науці розглядається рух фінансових ресурсів, товарів та послуг між економічними суб'єктами. У такому разі рух товарів та послуг вважається потоком товарів та послуг, а рух фінансових ресурсів – фінансовим потоком. Традиційно серед учасників кругообігу виокремлюють такі: домашні господарства, державне управління, іноземні суб'єкти, підприємства, організації, установи. Між цими основними учасниками ринку і відбувається формування, використання, розподіл та перерозподіл фінансових ресурсів. В економічній теорії ресурси прийнято поділяти на чотири групи: природні, матеріальні, трудові, фінансові. Фінансові ресурси, формою виявлення яких є фонди грошових коштів, мають характерні ознаки, що проілюстровано на рис. 1.

Управління фінансовими ресурсами являє собою систему інструментів, методів, форм розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних із процесами формування, розподілу й використання фінансових ресурсів

для досягнення стійкого фінансового стану й ефективної діяльності підприємства. Від ефективності управління фінансовими ресурсами підприємства залежить його спроможність досягти успіху на ринку. Правильно організоване управління є необхідним складником для успішної роботи організації в умовах жорсткої ділової конкуренції.

Метою управління фінансовими ресурсами є забезпечення діяльності підприємства оптимальним обсягом фінансових ресурсів у кожний конкретний період часу відповідно до напрямів його розвитку, організація формування необхідного рівня та раціонального використання фінансових ресурсів, максимізація прибутку та забезпечення підвищення ринкової вартості підприємства. Відповідно, завданнями ефективного управління фінансовими ресурсами є такі:

- залучення коштів на найвигідніших для підприємства умовах;
- визначення оптимальної структури фінансових ресурсів;

У зв'язку із сформованими завданнями визначимо, що система управління фінансовими ресурсами підприємства має базуватись на принципах важливості, повноти, оперативності, динамічності, циклічності, достовірності, безперервності, узгодженості з іншими економічними процесами підприємства й ефективності.

Систему управління фінансовими ресурсами акціонерних товариств можна представити у вигляді схеми (рис. 2).

Відзначимо, що серед критеріїв ефективності пріоритет повинен належати таким параметрам системи управління фінансовими ресурсами акціонерних товариств, як:

– визначення реального обсягу наявних фондів фінансових ресурсів;

– обґрунтування оптимальних розмірів фондів грошових ресурсів, їхній розподіл і використання з урахуванням потреб підприємств, економічної доцільності видатків, а також впливу їх на кінцеві результати виробничо-господарської діяльності акціонерного товариства;

– контроль за раціональним використанням ресурсів, виробничих фондів, виконанням планових завдань, безперервністю розрахунків, підвищенням рентабельності виробництва;

– організація своєчасних економічних розрахунків з фінансово-кредитною системою, іншими підприємствами, організаціями, працівниками;

– проведення аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства з погляду ефективності його роботи як бази для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Доцільно зазначити, що Законом України «Про акціонерні товариства» прийнятим Верховною Радою України 17 вересня 2008 р. за № 514-VI (зі змінами від 01.05.2016 р.) змінені типи акціонерних товариств і чітко встановлені відмінності між ними. Так, акціонерні товариства за типом поділяються на публічні та приватні. Публічне акціонерне товариство зобов'язане пройти процедуру лістингу та залишатися у біржовому реєстрі принаймні на одній фондовій біржі. Водночас всі договори купівлі-продажу акцій цього товариства можуть укладатися лише на біржі, де товариство пройшло процедуру лістингу.

Публічне акціонерне товариство може здійснювати приватне та публічне розмі-

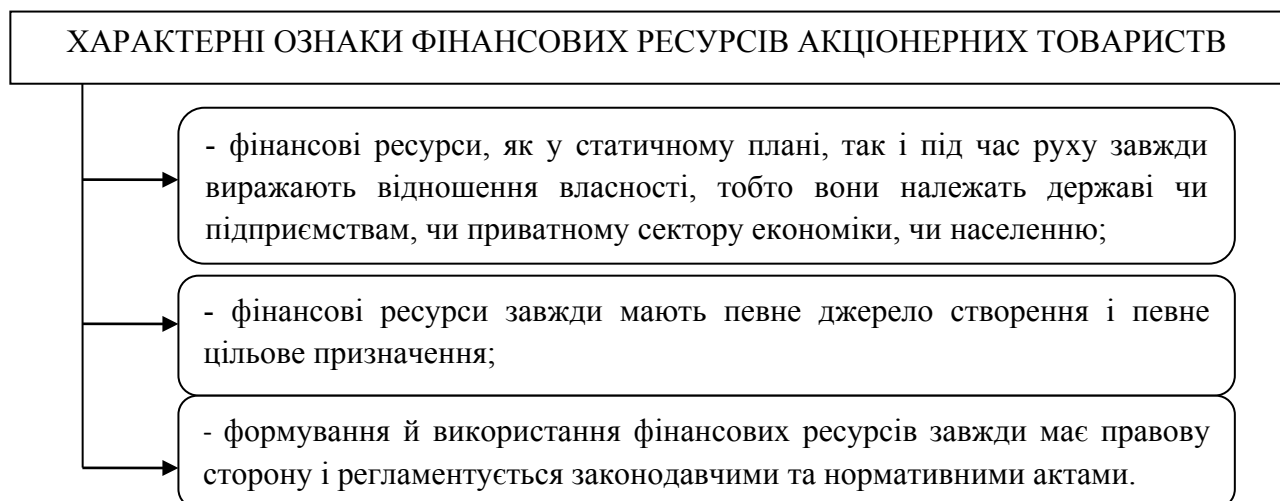

Рис. 1. Характерні ознаки фінансових ресурсів акціонерних товариств

щення акцій. Приватне акціонерне товариство має здійснювати лише приватне розміщення акцій, а його кількісний склад не може перевищувати 100 акціонерів. За рішенням загальних зборів може змінюватися тип акціонерного товариства. Позитивні та

негативні риси акціонерних товариств наведено на рис. 3. Прийняття вказаного закону стало важливим кроком на шляху адаптації вітчизняного законодавства до законодавства ЄС. Законом запроваджують такі важливі норми:

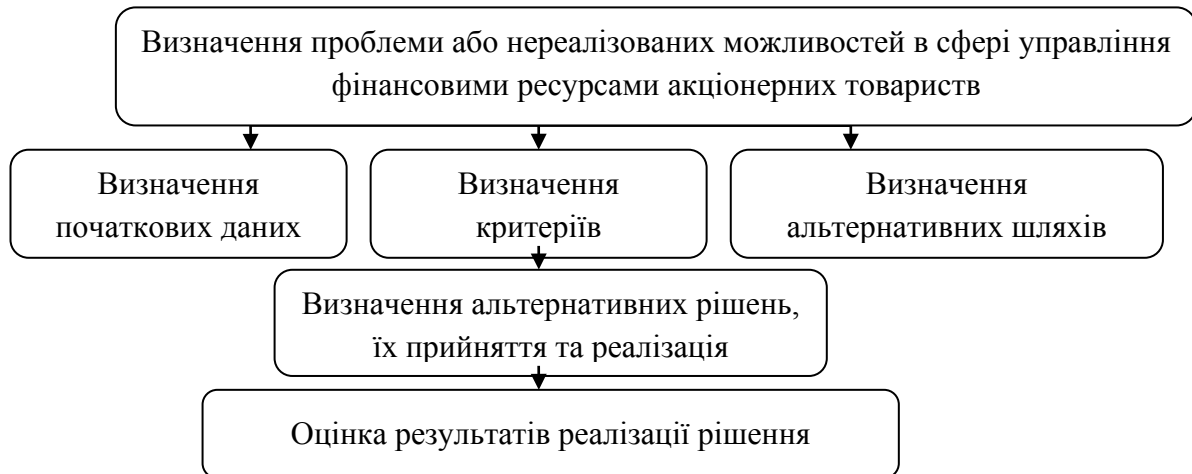

Рис. 2. Система управління фінансовими ресурсами підприємства

Рис. 3. Позитивні та негативні риси акціонерних товариств

– визначення типів акціонерних товариств відповідно до міжнародної практики. Замість відкритих і закритих товариства стануть публічними або приватними, при цьому до складу приватного товариства не може входити більше ніж сто акціонерів;

– відповідно до закону публічне товариство має пройти процедуру лістингу та залишатися у біржевому реєстрі принаймні на одній фондовій біржі;

– перехід до бездокументарного (електронного) обігу акцій, мета цієї норми – обмежити можливості маніпулювання реєстром акціонерів;

– зобов'язання повідомляти про намір купівлі акцій, якщо в результаті такого придбання покупець контролюватиме понад 10% акцій товариства, а після купівлі контрольного пакета (50 % і більше) акціонер зобов'язаний запропонувати іншим акціонерам продати належні їм акції за ринковою ціною. Тож особа, що претендує на контрольний пакет, повинна мати достатньо коштів, щоб придбати всі 100 % акцій, якщо цього вимагатимуть міноритарії;

– визначення значних угод (вартість предмета договору більша ніж 10 % вартості активів товариства) й угод із зацікавленістю, процедури їх укладення. Зокрема, введено вимогу, згідно з якою значні договори укладає не виконавчий орган, а наглядова рада або загальні збори;

– введення заборони на створення АТ одною юридичною особою, якщо таку юридичну особу створив один учасник, також АТ не може мати у своєму складі декількох юридичних осіб, які одноосібно заснував той самий учасник;

– детальний механізм реалізації акціонерами переважного права на придбання акцій додаткової емісії має забезпечити захист акціонерів від «розмивання» належної їм частки;

– передбачено механізми захисту від можливих навмисних дій деяких акціонерів зі зловживання наданими правами: перешкоджання проведенню загальних зборів, «блокування» прийняття рішень тощо; захист засновників від несумлінного менеджменту тощо.

Як помічаємо, закон закріплює ряд важливих положень щодо акціонерних товариств і передбачає системний захист прав акціонерів. У ньому можна виділити чотири основні блоки. Перший містить норми щодо управління акціонерними товариствами, другий – захисту інтересів міноритарних акціонерів, третій – захисту акціонерів від недобросовісного менеджменту, четвертий – захисту від рейдерів.

Новий закон також дає можливість ефективно запобігати рейдерським атакам і захопленням компаній, і, відповідно, захищає права інвесторів, права власності.

Висновки з цього дослідження. Акціонерні товариства в економіці нашої держави відіграють важливу роль, адже саме цей вид господарських товариств створює найбільшу частку ВВП країни. Фінансові ресурси акціонерних товариств доцільно розглядати з позиції їх формування, з одного боку, і з позиції їх використання, з іншого. Стосовно використання фінансових ресурсів, то найважливішими є завдання управління ними в операційній та інвестиційній діяльності, зокрема управління необоротними та оборотними активами, реальними та фінансовими інвестиціями. Відповідно кожне з цих завдань має свої особливості, алгоритми розв'язання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. № 514-VI [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Балабанов І. Т. Складові оцінки управління фінансовими ресурсами підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/tpe/
3. Бердар М. М. Управління процесом формування і використання фінансових ресурсів підприємства [Текст] / М. М. Бердар // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – № 5. – С. 133-138.
4. Білик Г. Г. Ефективність використання фінансових ресурсів суб'єктами господарювання як запорука економічного зростання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Npchdu/Economy.
5. Гришина І. І. Сутність відповідальності учасників акціонерних правовідносин [Текст] / І. І. Гришина // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2014. – Вип. 45. – С. 26-33.
6. Єсян Е. М. Диверсифікація джерел формування фінансових ресурсів акціонерних товариств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr//Stati/19PDF.pdf.
7. Жорнокуй Ю. М. Закон України «Про акціонерні товариства»: позитивні та проблемні аспекти [Текст] / Ю. М. Жорнокуй // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2014. – Вип. 48. – С. 32-40.

8. Жук В. М. Методичні рекомендації акціонерних товариств: правовий та обліковий аспекти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua /portal/Soc_Gum/Oif_ark/2015_3/met.
9. Мамченко М. М. Поняття фінансових ресурсів в аналізі джерел формування капіталу підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua / portal/Soc_Gum/Npmaup/pdf_files/pdf.
10. Прокопчук Д. В. Проблеми класифікації фінансових ресурсів суб'єктів господарювання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/Prokopczuk_20_2.pdf.